

Emile Roemer

Het kan wel

Tussen Binnenhof en buitenwereld

van gennep
amsterdam

'We must learn that passively to accept an unjust system is to cooperate with that system, and thereby to become a participant in its evil.'

— Martin Luther King Jr.

Voorwoord

Politici moeten veel praten, maar nog meer luisteren. In *Het kan wel* doe ik verslag van een aantal bezoeken die ik de afgelopen jaren heb afgelegd, in Nederland en in het buitenland. Daar heb ik veel mensen ontmoet die mij hebben geïnspireerd en me hebben laten zien hoe dingen beter kunnen. Niet omdat politici het hebben bedacht, maar omdat deze mensen het in de praktijk brengen. Voor dit boek heb ik keuzes moeten maken, maar ik draag het ook op aan al die andere mensen die ik heb opgezocht en die zo belangrijk zijn geweest voor mijn werk in Den Haag.

Ik wil alle mensen bedanken die me zo vriendelijk hebben ontvangen. En me inzicht hebben gegeven in hun werk en hun leven. Ze hebben me geroerd en geïnspireerd. Ook een aantal collega's wil ik in het bijzonder bedanken. Met Hans van Heijningen trok ik naar Noord- en Zuid-Amerika, met Eric Smaling naar Afrika, met Ewout Irrgang naar Griekenland en met Harry van Bommel naar het Midden-Oosten. Andere collega's vergezelden me bij de talrijke binnenlandse bezoeken. Ook de hulp van vele anderen buiten de SP was onmisbaar voor dit politieke reisverslag.

Een speciaal woord van dank heb ik voor Kees Slager, Ronald van Raak en Tiny Kox voor hun hulp bij het schrijven van dit boek en ik bedank ook het team medewerkers dat me dagelijks ondersteunt. Als laatste zeg ik dankjewel tegen Aimée, Nynke en Merle, die toelieten dat ik de achterliggende jaren zo veel op pad was.

Emile Roemer
Sambeek, lente 2015

Inhoud

Inleiding – Tussen Binnenhof en buitenwereld	11
Bij Rijk Zwaan heeft iedereen een vaste baan	17
In De Kuip met Ronald Koeman	23
De opstand van de gewone Grieken	29
Sint Franciscus: gemoedelijk en gastvrij	37
Het cultuurbeleid: met de muziek mee?	41
Ieper – en de nieuwe oorlog	46
De ‘frontsoldaten’ van de publieke zaak	54
Een plek onder de zon	58
De eerste prijs voor het praktijkonderwijs	64
Winst en welzijn in Genemuiden	70
Het Heilige Land, tussen hoop en vrees	77
Het kampioenschap Maasheggen vlechten	85
Een revolutie in de zorg	89
Lula’s boodschap	96
Op bezoek in belastingparadijs Nederland	103
Actie, actie – in Amerika	108
De ‘sleuteldraaiers’ van de Koepelgevangenis	118
Het Maagdenhuis en de managers	123
Op de thee in Kenia	127
Veilig leren wat je wel kunt	133
Voetballen met Raí	138
Hoe de vlag uit kon in Boeimeer	144
De droom van dominee King	148
Zo vader, zo zoon?	155

Inleiding – Tussen Binnenhof en buitenwereld

De treinreis van Boxmeer naar Den Haag eindigt in de sjoelbak, zoals station Den Haag Centraal wordt genoemd. Langs de route naar het Binnenhof staan de zebraklok, de kraai, het juridisch loket, het beeld van Willem de Zwijger en het voormalig logement van Rotterdam. In tien minuten ben ik in de werkkamer waar ik sinds 2010 mijn plek heb. Joop den Uyl zat er, Hans van Mierlo en jaren later Jan Marijnissen. Hier voel ik me als politicus thuis, maar hier moet ik ook voortdurend weg. De buitenwereld in.

Alles op het Binnenhof ademt historie. De fontein, het gouden beeld van Rooms-koning Willem II en de ijscokraam. Rechts vanuit mijn werkkamer kijk ik op de imposante Ridderzaal, uit de dertiende eeuw. Ooit gebouwd voor Floris de Vijfde, die door zijn opponenten de dood in werd gedreven. Tegenover de Tweede Kamer ligt de Eerste Kamer. In onze Gouden Eeuw had Johan de Witt daar zijn werkkamer, totdat hij even verderop – voor de Gevangenpoort – samen met zijn broer door tegenstanders werd vermoord. Ruwe tijden kenden we, voordat ons land halverwege de negentiende eeuw een democratie werd. Sindsdien vechten we aan het Binnenhof tegenstellingen uit met verbale middelen. Maar nog steeds met veel intriges, bedreig en gebluf.

Als het even kan leid ik graag mensen rond in de Tweede Kamer. En vertel ik over het Lijkenboekje, waarin vroeger uitspraken van Kamerleden werden opgenomen die werden geschrapt uit de *Handelingen*, omdat de Kamervoorzitter ze ‘ontoelaatbaar’ vond. Deze *Handelingen*, het verslag van alles wat sinds 1815 in de Tweede Kamer is gezegd, worden bewaard in de historische Handelingenkamer. Daar vertel ik over het lege plankje, waar eigenlijk

de Kamerverslagen hadden moeten staan van de periode 1940-1945, toen de Tweede Kamer vanwege de Duitse bezetting niet bij elkaar kwam. De oude vergaderzaal van de Tweede Kamer – een voormalige balzaal – was lange tijd het kloppend hart van onze democratie. De groene, volgepropte bankjes. De zware gordijnen en de sigarenrook. In 1992 betrok de Tweede Kamer de nieuwe zaal, met zijn blauwe stoelen en het interruptiebankje, waar wij de regering en elkaar onder vuur nemen. Iedereen kent dit beeld. Hier ben ik als politicus thuis.

Maar een groot deel van mijn tijd ben ik buiten het Binnenhof, om te luisteren naar mensen en inspiratie op te doen. Over een aantal van die bezoeken vertel ik in dit politieke reisverslag. Omdat ze mij hebben geïnspireerd en me hebben laten zien dat veranderingen wel degelijk mogelijk zijn. Bezoeken aan echte ondernemers bijvoorbeeld, die in hun bedrijf een sociaal beleid in praktijk brengen dat door veel politici in Den Haag voor onmogelijk wordt gehouden. Zoals bij Rijk Zwaan in De Lier, een wereldvermaard bedrijf dat nieuwe groentegewassen ontwikkelt. Maar dat ook een bijzonder personeelsbeleid voert: bij Rijk Zwaan geloven ze niet in flexwerk, maar krijgt iedereen een vaste baan. Omdat ze willen investeren in de bedrijfsgemeenschap en werknemers graag betrekken bij het bedrijf. Reind Breman van het gelijknamige installatiebedrijf in Genemuiden geeft werknemers een gelijkwaardige plek in het bedrijf en laat hen delen in de winst. Zulke ondernemers laten zien dat het anders kan. Dat echte ondernemers ook een groot gevoel van verantwoordelijkheid hebben voor de samenleving. Een mentaliteit die je zelden ziet in de financiële sector, waar bestuurders zichzelf verrijken en multinationals bedienen bij het ontwijken van belasting. Zoals ik ondervond tijdens een ‘Tax Free Tour’ door ‘Belastingparadijs Nederland’, door de Zuidas in Amsterdam.

Het doorgeschoten marktdenken richt veel schade aan in de publieke sector. Zo laten de steeds grotere zorgfabrieken en de toenemende bureaucratie in de zorg zien. Maar overal in het land tonen zorgwerkers dat het ook anders kan, zoals in zorgcentrum Sint Franciscus in Gilze. Dat doet niet mee aan bestuurlijke fusies en schaalvergroting, maar wil vooral groot zijn in ‘gemoedelijkheid en gastvrijheid’. Kortzichtig bezuinigen kan grote maatschappelijke

lijke gevolgen hebben, zo blijkt tijdens een bezoek aan Stichting Boogh in Utrecht. Hier leren mensen met hersenletsel hoe ze hun leven zo veel mogelijk weer in eigen hand kunnen nemen. Door bezuinigingen dreigt dit soort zorg op maat te verdwijnen. Jos de Blok laat met Buurtzorg Nederland zien hoe een andere zorg wel degelijk mogelijk is. Zonder managementlagen en dure bureaucratie, maar met medewerkers die zelf verantwoordelijkheid nemen voor de thuiszorg.

Wie wil weten hoe het beter kan, hoeft maar te luisteren naar de ‘frontsoldaten’ van de publieke sector. Zoals leraren in het praktijkonderwijs, voor jongeren die moeite hebben met het vmbo. Als wethouder in Boxmeer heb ik zelf een praktijkschool helpen oprichten en het doet me pijn om te zien hoe dom Haags beleid dit vakonderwijs kapotmaakt. Tijdens een bezoek aan de School voor Gevaar- en Crisisbeheersing in Ossendrecht zie ik hoe agenten leren omgaan met geweld. Maar politiemensen waarschuwen voor een te eenzijdig beeld van het politiewerk en vertellen dat juist meer wijkagenten en kleinschalige politiezorg in de buurt veel overlast en criminaliteit kan voorkomen. In gevangenis en in de samenleving, vertellen bewaarders van de Koepelgevangenis in Arnhem, als die actie voeren voor behoud van hun gevangenis. Door bezuinigingen voelen zij zich steeds meer ‘sleuteldraaiers’. Terwijl de tijd dat mensen in de gevangenis zitten zoveel beter kan worden gebruikt.

Ik ga graag langs bij mensen die in actie komen. Zoals bij Anneke Baardman in de Bredase wijk Boeimeer, die samen met buurtbewoners de sloop van betaalbare huurwoningen wist te voorkomen. En de grote woningcorporatie WonenBreborg dwong om te doen waar corporaties voor bedoeld zijn: zorgen dat mensen met een lager inkomen fatsoenlijk kunnen wonen. Natuurlijk heb ik ook het bezette Maagdenhuis in Amsterdam bezocht, waar ik veel enthousiasme zag. En de strijd van studenten en docenten voor meer inspraak en voor bevrijding van de managers kon ondersteunen.

Inspiratie voor activisme en strijd is niet alleen te vinden in eigen land. Juist in de Verenigde Staten, het meest kapitalistische land ter wereld, strijden elke dag mensen voor een fatsoenlijk loon

of betaalbare zorg, tegen racisme en voor vakbondsrechten. In de oude industriestad Detroit zie ik hoe het rauwe kapitalisme kan huishouden en een stad in ruïnes achterlaat. Maar ook hoe activisten altijd weer mogelijkheden zien om een nieuwe samenleving op te bouwen. In Washington DC bezoek ik de plek waar in 1963 Martin Luther King zijn droom aan de wereld bekendmaakte. En ontmoet ik mensen die zich net als ik laten inspireren door zijn boodschap van eenheid en optimisme.

Sinds het uitbreken van de economische crisis zijn overal in Europa mensen de straat opgegaan. Zeker in het zwaar getroffen Griekenland strijden gewone mensen voor de democratie en tegen de dictaten uit Brussel. De opkomst van de linkse premier Alexis Tsipras heb ik van nabij gevolgd, evenals de vele gevaren die zijn regering bedreigen. Mede door de opstelling van andere Europese landen, waaronder Nederland. Terwijl de opstand van de gewone Grieken tegen de invloed van de financiële markten onze steun verdient. Linkse politici in Latijns-Amerika keken lange tijd naar Europa, als een voorbeeld. Nu kunnen wij leren van de ontwikkelingen in Latijns-Amerika, zo merk ik tijdens een rondreis. Sinds het aantreden van president Lula in Brazilië in 2003 is het continent geleidelijk rood gekleurd. De verschillen zijn echter groot: de huidige president Rousseff in Brazilië lijkt in weinig op president Maduro in Venezuela. Morales in Bolivia, Bachelet in Chili en Mujica in Uruguay doen het weer heel anders. Maar overal proberen linkse regeringen de armoede te bestrijden en gewone mensen een betere toekomst te bieden. Daarbij moeten linkse partijen verbonden blijven met de bevolking en open blijven staan voor nieuwe ontwikkelingen, waarschuwt Lula me. Elk bezoek leidt ook tot bijzondere ontmoetingen. Zoals in São Paulo met de voetbalheld Raí. Deze Braziliaanse international en voetbalmiljonair rekt af met het jetsset-imago van succesvolle profvoetballers. Hij heeft een organisatie opgezet die kinderen uit de sloppenwijken (favela's) zelfvertrouwen geeft en een betere toekomst biedt.

De huidige ontwikkelingssamenwerking krijgt veel kritiek – en niet zelden terecht. Maar dat betekent niet dat we kunnen wegstijgen als mensen leven in een uitzichtloze ellende, zoals ik die zie tijdens een bezoek aan Kibera, de grootste sloppenwijk van Kenia.

De Nederlandse hulporganisatie Edukans probeert hier door lager onderwijs een weg uit de sloppenwijk te bieden. Elders in Kenia proberen Nederlandse bedrijven op een meer verantwoorde wijze bloemen en thee te kweken. Terwijl wij discussiëren over de opvang van vluchtelingen, is Kenia gedwongen honderdduizenden mensen op te vangen. Zoals in Dadaab, een reusachtig opvangkamp voor vluchtelingen uit Somalië. Ik ben onder de indruk van de manier waarop hulpverleners te midden van wanorde en geweld hun werk blijven doen en weigeren te capituleren voor uitzichtloosheid. Ook in Israël en de Palestijnse gebieden ontmoet ik mensen die weigeren om te wijken voor cynisme en geweld. In plaatsen aan beide kanten van de grens vertellen mensen me indringende verhalen over hun angst en vrees. Maar dappere activisten van organisaties als Breaking the Silence en The Other Voice blijven burgers bij elkaar brengen en misdaden aan de kaak stellen. En vragen ook aan ons om een bijdrage te leveren aan een duurzame vrede.

De bezoeken die ik in dit boek beschrijf zijn heel divers. Zoals het kampioenschap Maasheggen vlechten in Boxmeer. Een evenement dat is ontstaan als gevolg van vele inspanningen om dit unieke cultuurlandschap te behouden. Mijn liefde voor de saxofoon was de reden dat ik in Amsterdam het internationale saxofoonfestival SAX14 mag openen. Waar ik veel steun vind voor mijn pleidooi voor meer muzikale vorming in het basisonderwijs. Bijzonder voor mij is ook een dubbelinterview met Ronald Koeman, de toenmalige trainer van Feyenoord. Op de middenstip van De Kuip, het stadion dat mijn moeder nog heeft zien bouwen. Van wie ik een grote liefde heb meegekregen voor Feyenoord – en voor Rotterdam. Met Koeman heb ik een interessant gesprek over de overeenkomsten tussen topsport en politiek.

Heel bijzonder is mijn ontmoeting met de schrijvers Aad Koster en Pierre Pijpers, die mij de waarheid leren over het verleden van mijn vader in Rotterdam en over zijn rol tijdens de oorlog in het verzet. De miraculeuze wijze waarop hij de kogel ontliep waartoe de Duitsers hem hadden veroordeeld – zonder dat wonder was ik hier niet geweest. Mede dankzij zijn strijd voor de vrijheid kan ik nu strijden voor mijn idealen. Die vrijheid is broos, besef ik tijdens een bezoek aan Ieper, aan de loopgraven van de Eerste Wereldoor-

log. Als ik een telefoontje krijg dat boven Oekraïne een vliegtuig is neergestort, met bijna tweehonderd Nederlanders aan boord. Dan dringt de buitenwereld op een pijnlijke manier binnen op het Binnenhof. En reis ik spoorlags terug naar de plek waar de mensen mij verwachten.